

8. ДОБРО И ЗЛО

Добро

Добро помнится долго, а лихое вдвое (вдвойне) (рус.). ДП 1, 364; Д 1, 172. ~ **Добрае доўга ў памяці, а ліхое яшчэ даўжэй** (бел.). *Fed.*, 78. *Varp.*: *Рапан.*, 234. Грынблат 1976, 2, 428. **Ліха даўжэй у памяці, як добро** (бел.). *Fed.*, 164, 165. Грынблат 1976, 2, 428. **Харошае доўга помніш, а дрэннае век не забудзеш** (бел.). *Л.Задаля*, 1967, *Клецк.* 13.10.14. *Varp.*: 1961, *Брасл.* 13.9.5. Грынблат 1976, 2, 428. **Добрае доўга помніцца, а кепскае (ліхое, дрэннае) ніколі не забудзеш** (бел.). *Янк.*, 215. Грынблат 1976, 2, 428. **Дабро помніцца менш, чымсі зло** (бел.). *Нос.*, 35. *Varp.*: *Рапан.*, 233. Грынблат 1976, 2, 428. ~ ~ **Добро скоро забывается, а худое в памяти сохраняется** (рус.). Раз. 1957, 97, 150. **Доброе долго не забывается** (рус.). Спир. 1985, 142. **Доброе скорей забывается, чем плохое** (рус.). Спир. 1985, 95. **Доброе скоро забывается** (рус.). Лексикон 1731, 670; Geyr 1981, 195. ~ ~ **Ліхое доўга у памяці** (бел.). *Fed.*, 165. Грынблат 1976, 2, 428. ~ ~ ~ **Добрае чуваць далёка, а благое яшчэ далей** (бел.). *Tyszk.*, 417. *Varp.*: *Шпил.*, 179; *Fed.*, 87; *Pietk.*, 365. Грынблат 1976, 2, 428.

Доброму везде добро (рус.). Богд. 1741, 77; Ан. 1988, 81; Сок., 170. – **Доброму всюди добре** (укр.). (*Ном.*, 86; *Фр.*, II, 1, 12 (Украин. посл. 2. 1990, 355). – **Добраму ўсюды добра** (бел.). *Dydow.*, 18; *Fed.*, 79; *Сержп.*, 47; *Pietk.*, 365. *Varp.*: *Ляцкий*, 10. Грынблат 1976, 2, 256. ~ **Доброму всё добро** (рус.). Тат. нач. XVIII в., 51; Тан. 1986, 49. ~ **Доброму скрізь добрे** (укр.). (*Укр. пр.*, 1963, 162; *Н. ск.*, 1971, 100). — Рос: *Даль*, 126; біл.: *Ляцъкий*, 10; *Гр.*, 2, 456. (Украин. посл. 2. 1990, 355). ~ **Харашаму ўсюды харашо** (бел.). *Ром.*, *Бел.*, I, 312. Грынблат 1976, 2, 256. ~ ~ **Добраму**

ўсюды добра, а кепскаму кепска (бел.). *Fed.*, 79. Грынблат 1976, 2, 256. ~ ~ ~ **Добраму чалавечку харашо і ў запечку** (бел.). *Ром.*, *Бел.*, I, 294. Грынблат 1976, 2, 256. **Добраму чалавечку добра і ў запечку, а благаце (ліхаце) дрэнна (кепска) і на куце** (бел.). *Ю.Звярко.*, 1965, Iю. 13.10.5; *М.Канабай*, 1966, *Маст.* 13.10.26. *Вар.*: Янк. М., 143; *I.Курбека*, 1965, *Докш.* 13.9.7. Грынблат 1976, 2, 256. **Каму добра зранку, то добра і да вечара** (бел.). *Fed.*, 78. Грынблат 1976, 2, 429.

За добро добром и платят, а за лихо – лихом (рус.). Спир. 1985, 109, 142. ~ **За добро добром і платять** (укр.). (*Н. н., Кийвиц.*);— Рос: *Даль*, 137. (Украин. посл. 2. 1990, 356). ~ **За добрае добрым плаціць трэба** (бел.). *Fed.*, 78. Грынблат 1976, 2, 429. ~ ~ ~ Ср. **За добрэ добрым не платять** (укр.). (*Н. ск.*, 1964, 166); **За добро не жди добра** (укр.). (*Перем.*, 1854, 102).— Рос: *Даль*, 137. (Украин. посл. 2. 1990, 356).

Люди за добро злом платять (укр.). (*Н. н., Вол.*).— Біл.: *Гр.*, 2, 265. (Украин. посл. 2. 1990, 357). ~ **На свеце за добра(е) злым плацяць** (бел.). *Fed.*, 307. Грынблат 1976, 2, 427. **За добрае злым заплата** (бел.). *Сержп.*, 124. Грынблат 1976, 2, 427. ~ ~ **За добро не жди добра** (рус.). Мих. I, 316; Устар. Раз. 1957, 150; Тан. 1986, 59; Ан. 1988, 101; Сок., 506.

Нет худа без добра (рус.). Сн. 1848, 304; Соб. 1956, 36; Раз. 1957, 151; Соб. 1961, 98; Жук. 1966, 309–310; БинГр. 1975, 100; Тан. 1986, 109; *Кубан. ППЗК* 2000, 62; *Пск. СПП* 2001, 143; *Пск., Ленингр.* Соловьева 2001, 49. Сок., 215; *Твер. ТПП* 1993, 33; *Акмол.* Асенова 2010, 14. — **Нема лиха без добра** (укр.). Котова 2000, 149. ~ **Лихо не без добра** (укр.). (*Укр. пр.*, 1963, 35) (Украин. посл. 3. 157); Котова 2000, 149. **Лиха без добра не быває** (укр.). (*Н. н., Вол.*).— Біл.: *Гр.*, 2, 428. (Украин. посл. 3. 157). ~ **Ліха без добра не быває** (бел.). *Рапан.*, 236. Грынблат 1976, 2, 428; Котова 2000, 148. ~ ~ **Нет худа без добра и добра без худа** (рус.). Рыбн. 1961, 117; Ан. 1988, 234; Сок., 215. ~ ~ **Нема добра без лиха** (укр.). (*ІМФЕ*, 14-3, 211, 32); **Нема нічого без лиха** (укр.). (*Укр. пр.*, 1963, 31).— Рос: *Жуков*, 309. (Украин. посл. 3. 160). **Без лиха не бува добра** (укр.). (*Укр. пр.*, 1963, 35; *Н. ск.*, 1971, 99). (Украин. посл. 3. 157). ~ ~ **Без худа няма добра** (бел.). *Дуб.*, 7. Грынблат 1976, 2, 428. **Без худа не відаць (не ўгледзіш) добра** (рус.) *Нос.*, 5; *Fed.*, 55. Грынблат 1976, 2, 428. **Няма таго злога, каб не вышла на добра** (бел.). *Fed.*, 357. Грынблат 1976, 2, 428. **Няма нічога ліхога, каб на добрае не вышла** (бел.). *Fed.*, 166. Грынблат 1976, 2, 428. **Няма такога зла, штоб з яго камусь не вышла добра** (бел.). *Pietk.*, 400.

Вар.: Fed., 166. Грынблат 1976, 2, 428. **З худа добра чакай** (бел.). *Ляцкий, 43.* *Вар.: Сержп., 55.* Грынблат 1976, 2, 428.

От добра добра не ищут (рус.). СлРЯ XVIII в. 6, 152; Раз. 1957, 151; Пск. СПП 2001, 129; Тан. 1986, 115; Ан. 1988, 246; Сок., 171; Твер. ТПП 1993, 33, 56; Помор. Мерк. 1997, 83; Пск., Ленингр. Соловьева 2001, 46. – **Від добра добра не шукають** (укр.). (*Укр. пр., 1963, 162;* *Н. ск., 1971, 101*) (Украин. посл. 2. 1990, 353). ~ **Від добра добра не шукай** (укр.). (*Н. н., Вол.*)— Рос: *Даль, 861;* *Гр., 2, 429.* (Украин. посл. 2. 1990, 353). ~ **Ад добра добра не шукай** (бел.). *Сержп., 79.* Грынблат 1976, 2, 429. **Ад добрага лепшага не шукаюць** (бел.). Котова 2000, 37. ~ ~ **От добра добра, от хлеба хлеба не ищут** (рус.). *Д 3, 242.* ~ ~ **Від добра ніхто не тікає** (укр.). (*Вік жисви, 11*) (Украин. посл. 2. 1990, 353). **Добра добувши, крашого не шукай** (укр.). Котова 2000, 37.

Перемелется — мука будет (рус.). Соб. 1956, 118; Рыбн. 1961, 115; Ан. 1988, 252; Пермяков 1988, 156; Сок., 584. – **Перемелеться — мука буде** (укр.). (*Ном., 95;* *Чуб., 298;* *Фр., II, 2, 511;* *Укр. пр., 1955, 245*) (Украин. посл. 1.1989, 259). ~ **Всё перемелется, мука будет** (рус.). Сн. 1848, 43; ДП 1, 39; *Д 3, 66;* Жук. 1966, 92; СПП 2001, 135; Сок., 125. ~ **Перемелеться — борошно буде** (укр.). (*Н. н., Київщ.*); **Перемелеться — та й мука буде** (укр.). (*Шии.-Іл., 58;* *ІМФЕ, 1-5, 437, 28*); **Перетреться, перемелеться і мука буде** (укр.). (*Н. н., Вол.*) (Украин. посл. 1.1989, 259). ~ ~ **Перетреться, перемелеться — та й так минеться** (укр.). (*Упр. пр., 1955, 244*).— Рос: *Даль, 56, 295;* *бы.: Гр. I, 457.* (Украин. посл. 1.1989, 259). ~ ~ ~ **Добро худа переможет** (рус.). Сим., 97; СлРЯ XI–XVII вв. 14, 267; *Д 4, 568;* Тан. 1986, 50. ~ ~ ~ **Будзе добра, як ліха пераміне** (бел.). *Fed., 78.* Грынблат 1976, 2, 428.

Свет не без добрых людей (рус.). Мих. 1, 232; Раз. 1957, 75, 151; Рыбн. 1961, 55; Тан. 1986, 134; Ан. 1988, 280; *Твер. ТПП 1993, 7.* **Мир не без добрых людей** (рус.). Раз. 1957, 150; Рыбн. 1961, 106; Жук. 1966, 223; Спир. 1985, 54; Тан. 1986, 86; Ан. 1988, 179; Помор. Мерк. 1997, 24; *Твер. ТПП 1993, 33.* – **Світ не без добрих людей** (укр.). (*Н. ск., 1971, 101*); (Украин. посл. 2. 1990, 358). ~ **На свете не без добрых людей** (рус.). *Д 2, 284;* Мих. 1, 232; Раз. 1957, 150; Ан. 1988, 197; Сок., 171. **Не без добрых душ на свете** (рус.). Рыбн. 1961, 65. ~ **У світі не без добрих людей** (укр.). (*Н. н., Черк.*).— Рос: *Даль, 127;* *Рибн., 106;* *біл.: Гр., 2, 256.* (Украин. посл. 2. 1990, 358). ~ ~ **Світ не без добрих людей, та й свинота не звелася** (укр.). (*Н. н., Вол.*); **Світ не без добрих людей: захочеш задавитися —**

помічники знайдуться (укр.). (*ІМФЕ*, 1-5, 461, 295); **У світі не без добрих людей** (укр.). (*Н. н., Черк.*) — Рос: Даль, 127; Рибн., 106; біл.: Гр., 2, 256. (Украин. посл. 2. 1990, 358). ~ ~ **Свет не без добрых людзей, ды й свінота не звялася** (бел.). Янк., Дыял., I, 220, Глуск. Грынблат 1976, 2, 256.

**

Бывает добро, да не всякому как Якову (рус.). Барс. 1770, 13; Сн. 1848, 24; ДП 1, 39; Ан. 1988, 29; Сок., 216. — **Бываець добра, а не ўсякаму, как Якаву** (бел.). Ром., Зап., I, 215. Грынблат 1976, 2, 427. ~ **Бывает добро, да не всякому равно** (рус.). Сок., 169. # (укр.).

Бывает добро, да не всякому как Якову (рус.). Барс. 1770, 13; Сн. 1848, 24; ДП 1, 39; Ан. 1988, 29; Сок., 216. — **Бываець добра, а не ўсякаму, как Якаву** (бел.). Ром., Зап., I, 215. Грынблат 1976, 2, 427. ~ **Бывает добро, да не всякому равно** (рус.). Сок., 169. # (укр.).

Где тепло, тут и добро (рус.). Сн. 1848, 67. ~ ~ ~ **Злосць што лёд: да цяпла жыве** (бел.). Янк. М., 45. Грынблат 1976, 2, 4310. # (укр.).

Добро не лихо: бродит тихо (рус.). Тан. 1986, 50; Ан. 1988, 81; Твер. ТПП 1993, 46. ~ **Добро — не лихо, ходить по світі тихо** (укр.). (*ІМФЕ*, 14-3, 211, 18H) (Украин. посл. 3. 157). ~ ~ **Коли тихо, не буде лиха** (укр.). (*Ном.*, 65) (Украин. посл. 3. 157). ~ ~ ~ Ср. **Коли тихо, чекай на лихо** (укр.). (*ІМФЕ*, 1-5, 461, 54) (Украин. посл. 3. 157). **Лихо приходить тихо** (укр.). (*Укр. пр.*, 1955, 34; *Вік живи*, 20; *Укр.пр.*, 1963, 32; *Н. ск.*, 1971, 47). (Украин. посл. 3. 159). # (бел.).

Добро помни, а зло (лихо) забывай (рус.). Д 1, 556; Мих. 2, 250; Раз. 1957, 97, 150; Спир. 1985, 95; Ан. 1988, 81. — **Добрае помні, злое забывай** (бел.). Янк. М., 121. Грынблат 1976, 2, 428. ~ ~ ~ **Добра тое, што забытае** (бел.). Fed., 346. Грынблат 1976, 2, 428. # (укр.).

Добро пушить, а лихо сушить (укр.). (*Ном.*, 40; *Укр. пр.*, 1955, 35). (Украин. посл. 3. 157). — **Дабро пушыць, а ліха таньчиць (сушыць)** (бел.). Fed., 72. Грынблат 1976, 2, 429. ~ ~ **Лихо сушить, а щастя пушить** (укр.). (*Н. н., Вол.*); ... **а розкіш пушить** (укр.). (*Укр. пр.*, 1963, 35) (Украин. посл. 3. 159). ~ ~ **Гора прысыпляе, а добро абуждае** (бел.). Ахрым., 26. Грынблат 1976, 2, 429. # (рус.).

Добрый быть – добрым и слыть (рус.). Богд. 1741, 78; Ан. 1988, 82.
~~~ **Добра тое, што другія хваляць** (бел.). Сержп., 136. Грынблат 1976, 2, 427. # (укр.).

Злой доброго не любит (рус.). Спир. 1985, 108. ~ **Зло дабра не любіць** (бел.). Pietk., 400. Грынблат 1976, 2, 427. **Ліхое добрага не любіць** (бел.). Fed., 165. Грынблат 1976, 2, 427. # (укр.).

Злой доброго не любит (рус.). Спир. 1985, 108. ~ **Зло дабра не любіць** (бел.). Pietk., 400. Грынблат 1976, 2, 427. **Ліхое добрага не любіць** (бел.). Fed., 165. Грынблат 1976, 2, 427. # (укр.).

Ищи добра, а худо и само придёт (рус.). Д 2, 48; Д 4, 131; Спир. 1985, 49; Ан. 1988, 120. ~~ **Добро ищут, а худо само придёт (приходит)** (рус.). Спир. 1985, 49, 173. ~~ **Зла не кліч – яно само прыйдзе** (бел.). Pietk., 400. Грынблат 1976, 2, 430. # (укр.).

К добруму плохое не пристаёт (не пристанет) (рус.). Под., Зим., 1956, 37; Сок., 170. ~~ **Смала к дубу не прыстанець** (бел.). Нос., 151. Грынблат 1976, 2, 428. # (укр.).

К хорошему быстро привыкаешь (рус.). Пск., Ленингр. Соловьева 2001, 49. ~~ **Ад худа да дабра хутка прывыкнеш** (бел.). Дуб., 4. Грынблат 1976, 2, 429. **З худа к дабру сора прывыкнеш** (бел.). Нос., 158. Грынблат 1976, 2, 429. # (укр.).

Кто горя не видел, тот и счастья не знал (рус.). Спир. 1985, 52. ~~ **Не бачыўши худа, не будзеш бачыць і дабра** (бел.). Дуб., 38. Грынблат 1976, 2, 429. **Не відаўши худа, не відаць і дабра** (бел.). Нос., 94. Грынблат 1976, 2, 429. **Не пазнаўши бяды, не ўчуеш дабра** (бел.). Ляцкий, 27. Вар.: Сержп., 22. Грынблат 1976, 2, 429. **Хто ліхога не бачыў, той добрага шанаваць не ўмее** (бел.). Fed., 165. Грынблат 1976, 2, 429. **Чалавек, пакуль у горну не пабудзець, не знаець дабра** (бел.). Нос., 182. Грынблат 1976, 2, 429. # (укр.).

Много добра не надоест (рус.). Сн. 1848, 226. ~ **Дабро не дакучыць** (бел.). Fed., 72. Грынблат 1976, 2, 427. # (укр.).

Посеял зло – не жди пощады (рус.). Ан. 1988, 262. ~~ **Нарабіў ліха – не чакай дабра** (бел.). Сержп., 125. Грынблат 1976, 2, 430. # (укр.).

Терпи горе – добро будет (рус.). Тан. 1986, 147. – **Терпи горе – добро буде** (укр.). (Ном., 48; Укр. пр., 1963, 38) — Рос: Даль, 150. (Украин. посл. 3. 156). ~~ **Терпи горе – пей мёд** (рус.). Сн. 1848, 397; ДП 1, 112; Д 2, 313; Бах. 1982, 452. ~~ **Терпи горе, пий мед** (укр.). (Н. п., Черніг.). — Рос: Даль, 150. (Украин. посл. 3. 156). # (бел.).

Хорошо тому добро делать, кто помнит (рус.). ДП 1, 100; Тан. 1986, 157; Ан. 1988, 320. ~ **Добра таму дабро рабіць, хто тое памятае** (бел.). Сержп., 125. Грынблат 1976, 2, 427. # (укр.).

Хорошо тому добро делать, кто помнит (рус.). ДП 1, 100; Тан. 1986, 157; Ан. 1988, 320. ~ **Добра таму дабро рабіць, хто тое памятае** (бел.). Сержп., 125. Грынблат 1976, 2, 427. # (укр.).

Чужим добром не разбогатеешь (рус.). Спир. 1985, 144. – **Чужим добром не забагатієш** (укр.). (Ном., 187; Укр. пр., 1963, 333; Н. ск., 1971, 92) (Украин. посл. 1, 1989, 133). ~ **Чужим добром не разживёшься** (рус.). ДП 2, 101; Д 4, 613. **Краденым добром не разживёшься** (рус.). Ил. 1915, 288; Ан. 1988, 143. ~ **Чужим добром не споживеш** (укр.). (Шиш.-Іл., 83); (Украин. посл. 1, 1989, 133). ~ ~ **Чужим добром не скопиши дом** (рус.). Спир. 1985, 144. ~ ~ **Чужим добром ситий не будеш** (укр.). (Фр., II, 1, 17). (Украин. посл. 1, 1989, 133). **З чужого добра не здобудеш** (укр.). (ІМФЕ, 29-3, 122, 31). (Украин. посл. 1, 1989, 132). **З чужого добра не стройтъ двора** (укр.). (Ном., 187; Укр. пр., 1963, 333); (Украин. посл. 1, 1989, 132). # (бел.).

Чужое добро боком выпрет (рус.). ДП 1, 144; Д 1, 306. ~ **Чуже добро боком вилізе** (укр.). (ІМФЕ, 1-7, 738, 72); **Чуже боком вилізе** (укр.). (Н. н., Ів.-Фр.). — Рос: Даль, 187; біл.: Рапан., 241; Гр., 2, 436. (Украин. посл. 1, 1989, 132). ~ ~ **Чужое добро берёт за ребро** (рус.). Рыбн. 1961, 163. ~ ~ **За чуже добро вилізе ребро** (укр.). (ІМФЕ, 29-3, 122, 31); **Чуже добро ребром вилізе** (укр.). (Ном., 188) (Украин. посл. 1, 1989, 132). ~ ~ ~ **Чужого добра стыдно, а своего жаль** (рус.). Д 1, 525. **Чужое добро завистливо** (рус.). Тан. 1986, 167. **Шире себя жить — добра не нажить** (рус.). Тан. 1986, 168. ~ ~ ~ **Чуже добро — голодному страва** (укр.). (Ном., 94). (Украин. посл. 1, 1989, 132). **Чуже добро — попід очима мокро** (укр.). (Чуб., 292). (Украин. посл. 1, 1989, 133). **Чуже добро — чужі й слози** (укр.). (Ном., 188; Укр. пр., 1963, 332). (Украин. посл. 1, 1989, 133). **Чужим добром підносять відром** (укр.). (Укр. пр., 1963, 451). (Украин. посл. 1, 1989, 133). # (бел.).

Чужое добро впрок не пойдёт (рус.). Тан. 1986, 167; Помор. Мерк. 1997, 84. – **Чуже добро в користь не іде** (укр.). (ІМФЕ, 29-3, 122, 31). (Украин. посл. 1, 1989, 132). ~ **Краденое добро впрок не идёт** (рус.). Раз. 1957, 182; Ан. 1988, 143. **Чужое добро не впрок** (рус.). ДП 2, 101; Соб. 1956, 51; Тан. 1986, 167; Сок., 219, 512. **Чужое добро не в корысть** (рус.). Ан. 1988, 330. ~ ~ **Чуже добро не нагріє** (укр.). (Фр., II, 1, 17; ...не гріє (Н. ск., 1976, 45)). (Украин. посл. 1, 1989, 132). ~ ~ ~ **Казённое добро на воде не тонет, в огне не горит** (рус.). Д 2, 74. # (бел.).

Чужое добро страхом огорожено (рус.). ДП 2, 103; Д 4, 613; Ил. 1915, 231; Рыбн. 1961, 163; Тан. 1986, 167; Сок., 512. – **Чуже добро страхом огорожене** (укр.). (*Укр., пр., 1963, 102.*) (Украин. посл. 1, 1989, 133). # (бел.).

* РУССКИЕ

Бедного обижать – себе добра не желать (гибели искать). ДП 1, 116.

Бить добро, а не бить – лучше того. Сн. 1848, 13.

Будет добро, да долго ждать. Богд. 1741, 69; Ан. 1988, 28. **Было добро да давно, [а] будет [и] опять, да долго ждать.** Сн. 1848, 25; Д 1, 529; Ан. 1988, 32. **Было добро, да давно.** Богд. 1741, 69; Сок., 453.

В ком добра нет, в том и правды мало. Сн. 1848, 48; ДП 1, 150; Спир. 1985, 108; Тан. 1986, 29; Ан. 1988, 36. **Где добра нет, там не ищи правды; где нет правды – ложь всю душу вытянет.** Тан. 1986, 39.

В своём добре [да] воли нет. Сим., 86; Богд. 1741, 73; Барс. 1770, 33; СлРЯ XVIII в. 4, 56; Сн. 1848, 57; Ил. 1915, 232; Тан. 1986, 32; Ан. 1988, 39.

В себе добро ищи. Тан. 1986, 32.

Все бобры добры до своих бобрят. ДП 2, 228; Д 1, 101; Спир. 1985, 142; Ан. 1988, 51.

Всё добро, да не всякому на пользу. Тан. 1986, 32; Ан. 1988, 51. **Все любят добро, да не всех любит оно.** Сн. 1848, 58 ; Д 2, 282; Соб. 1956, 23; Ан. 1988, 52; Сок., 80; Твер. ТПП 1993, 33.

Всяк в своём добре волен. ДП 2, 87; 104; Д 1, 239, 443; Ил. 1915, 223; Тан. 1986, 34.

Всяк себе добра хочет. Паус нач. XVIII в., 44; Тат. нач. XVIII в., 50; Богд. 1741, 72; Тан. 1986, 36. **Всяк хлопочет, кто лучшего хочет.** Сок., 556.

Далеко шёл, а добра не нашёл. Сн. 1848, 82; ДП 2, 20; Ан., 72.

Даром чужого добра не желай, да и своего даром не теряй. Сн. 1848, 84.

Два добра [в кучу] не сходятся. Прибайк. ФСРГП 2006, 66. < Удача не может сопутствовать абсолютно во всём.

Для добра трудиться – есть чем похвалиться. Тан. 1986, 48.

Добра гнушаться – с людьми не знаться. Под., Зим. 1956, 66; Сок., 80.

Добра желаешь – добро (добра) и дей (делай). Д 1, 510; Тан. 1986, 48. **Добро желаешь – добро и делай!** ДП 1, 181. **Делай добро – и тебе будет добро.** Тан. 1986, 46.

Добра на худо не меняют. Д 4, 568; Ан. 1988, 80.

Добро – серебро, а золото лучше. Сн. 1848, 94; Раз. 1957, 150; Рыбн. 1961, 152; Спир. 1985, 15; Ан. 1988, 81.

Добро везде – свой глаз. Сим., XVII-XIX вв., 97; Сн. 1848, 94; ДП 2, 144.

Добро делаем – добро и снится, а худо делаем – худо и снится. Богд. 1741, 77; Тан. 1986, 49.

Добро делать – доброму не вредит. Тат. нач. XVIII в., 51; Богд. 1741, 77; Тан. 1986, 49.

Добро добро покрывает. Д 1, 101. **Добро добром спасают.** Иркут., Печор. (Усть-Цильм.) Федоров 1980, 180; Ст. 2008, 201; Ст. 2008а 1, 216; ФСГ 1983, 61. < На добро надо отвечать добром: как относишься к людям, так относятся и к тебе.

Добро добру не мешает. Тан. 1986, 49. **Добро добру не указывает.** Сн. 1848, 94; Тан. 1986, 49.

Добро ждать – состариться; с худом жить – не помолодеть. Д 1, 529.

Добро и во сне хорошо. Тан. 1986, 49; Ан. 1988, 80; Сок., 169.

Добро и лихо в одних санях ездят. Спир. 1985, 52.

Добро кверху, а худо ко дну. Д 2, 104; Тан. 1986, 49.

Добро не горит, не тонет. Ан. 1988, 80.

Добро не умрёт, а зло пропадёт. Рыбн. 1961, 106; Тан. 1986, 50; Ан. 1988, 81.

Добро сотворить – себя веселить (увеселить). Тан. 1986, 50.

Добро творя, не жди платы. Д 3, 122.

Добро тогда будет добро, когда люди похвалят. Сим., 97; Сн. 1848, 94; Ан. 1988, 81.

Добро того бить, кто плачет. Сим., 96; Сн. 1848, 94; ДП 1, 168.

Добро того учить, кто слушает, а бить – кто плачет. Тат. нач. XVIII в., 51; Тан. 1986, 50. **Добро того учить, кто слушает.** Петр. галер. нач. XVIII в., 25; Тан. 1986, 50.

Доброго держись (держися), а от худого удались (удалися). Ил. 1915, 114; Раз. 1957, 150; Тан. 1986, 49. **Доброго не бегай, а худого не делай.** Д 1, 150; Сн. 1848, 92. **От доброго не бегай, худого не делай.** Ан.

1988, 246. **Когда хочешь себе добра, то никому не делай зла.** Раз. 1957, 97; Ан. 1988, 135.

Доброго не надолго, сладкого не досыта. Сн. 1848, 94. **Доброго помалу.** ДП 1, 39; Тан. 1986, 49.

Добре добро и будет. Богд. 1741, 77.

Доброй добру научает, а злой на зло наставляет. Ил. 1915, 113.

Добром начинается, а худом кончается. Лексикон 1731, 88; Geyr 1981, 89.

Добром не попрекают. Спир. 1985, 142. **Кто добром попрекает, тот цены ему не знает.** Спир. 1985, 142. **Кто, сделав добро, попрекает, тот цену его умаляет.** Сн. 1848, 194; Сок., 583.

Долго спать – добра не видать. Тан. 1986, 51; Ан. 1988, 83; Сок., 26.

Живи всяк своим добром (умом) да своим горбом. ДП 2, 109; Д 1, 377.

Жить в добре да (и) в красе (красне) – хорошо и во сне. Сн. 1848, 127; ДП 1, 59; Д 2, 187; Раз. 1957, 102, 123; Соб. 1961, 95; Ан. 1988, 99.

[И] Всяк добр, да не до всякого. Сим., 88; Сн. 1848, 49; Д 1, 272; Тан. 1986, 34; Ан. 1988, 54.

И добро худом бывает. Богд. 1741, 83; Тан. 1986, 64; Ан. 1988, 111; Сок., 397.

Кто (Хто) добр, тому и бобр, а кто (хто) не добр, тому и выдры не будет. Сим., 148; СОРЯ XVI–XVII вв. 1, 199.

Кто добро творит – себя веселит. Ан. 1988, 148.

Кто добро творит, того Бог благословит. ДП 1, 26. **Кто добро творит, тому Бог отплатит.** ДП 1, 26; Д 1, 443.

Кто добру учится, тот добром и живёт. Ан. 1988, 148.

Кто за добром не пойдёт, тот его не найдёт. Раз. 1957, 167.

Кто за худым пойдёт, тот добра не найдёт. Сн. 1848, 188; Раз. 1957, 150; Ан. 1988, 149.

Лучше одного доброго похвали, нежели многих злых. Тан. 1986, 82.

Мешай доброе с худым. Тан. 1986, 86.

Много пить – добру не быть. Богд. 1741, 95; Сн. 1848, 227; Д 1, 443; Тан. 1986, 87; Ан. 1988, 181; ГПЗК 2000, 57.

Много спать – добра не видать. ДП 2, 24; Д 4, 288; Жук. 1966, 224; Твер. ТПП 1993, 49. **Лениться да гулять – добра не видать.** Ан. 1988, 161; Твер. ТПП 1993, 48. **Пить да гулять – добра не видать.** Ан. 1988,

253; Сок., 467; Твер. ТПП 1993, 52. **Много желать – добра не видать.** Сн. 1848, 226; ДП 2, 150; Д 1, 443; Соб. 1956, 34; Раз. 1957, 123; Спир. 1985, 73; Тан. 1986, 87; Ан. 1988, 180; Сок., 193. **Многого желаешь – добра не видать.** Тан. 1986, 87. **Много затевать – добра не видать.** Тан. 1986, 87.

На добро не всякий пойдёт (идет), а на худое – подучить не долго. Д 3, 213; Сок., 397.

На добро нет, а на вино везде дают. ДП 2, 244; Д 1, 443; Тан. 1986, 92.

На чужое добро и глаза разгораются. ДП 2, 148; Раз. 1957, 97, 172; Тан. 1986, 96; Ан. 1988, 200. **На чужое добро [и] руки чешутся.** Д 4, 598; Тан. 1986, 96.

Надейся на добро, а жди худа. Раз. 1957, 125; Ан. 1988, 201; Сок., 10; Твер. ТПП 1993, 33.

Не будет добра, коль (коли) в семье вражда. Спир. 1985, 91; Сок., 500.

Не делай добро – не получишь зла. Печор. (Усть-Цильм.) Ст. 2008, 474; Ст. 2008а 2, 96.

Не жди добра, коль между своими вражда. Спир. 1985, 91.

Не к добру курица петухом запела. ДП 2, 119; Раз. 1957, 186; Ан. 1988, 217.

Не кайся (не каися), добро сделав. Сим., 124; Акмол. Асенова 2010, 10.

Не от добра дерево листья роняет. ДП 1, 77; Раз. 1957, 199; Тан. 1986, 104; Ан. 1988, 220.

Не пилось бы, не елось – никуда б добро не делось. Ан. 1988, 220.

Не сделаешь (сделай) добра – и ворога не наживёшь (не увишишь худа). Печор. (Усть-Цильм.) Ст. 2008, 474; Ст. 2008а 2, 96.

Не тот богат, у кого много добра, а тот, у кого жена хороша. Ан. 1988, 228.

Не убить бобра – не видать добра. ДП 1, 39; Д 1, 101; Ан. 1988, 229.

Никакое (никое) добро без вреда [не бывает]. Тат. нач. XVIII в., 59; Бодг. 1741, 103; Тан. 1986, 110.

Обиженного обижать – себе добра не желать. Ан. 1988, 239.

Около добра добреешь, около худа худеешь. Печор. (Усть-Цильм.) Ст. 2008, 517; Ст. 2008а 2, 142.

От добра не отказывайся. Тан. 1986, 115.

От добра худа не бывает. Д 1, 443; Ан. 1988, 246.

От добра худа не ищут. Тан. 1986, 115; Ан. 1988, 246.

Пить – добро, не пить лучше того. Сок., 468.

Разумей, кому добро творишь. Петр. галер. нач. XVIII в., 34; Тан. 1986, 130.

Родить трудно, а научить добру ещё трудней (труднее). Раз. 1957, 118; Сок., 114.

С добрым поведёшься – добро переймёшь, с худым поведёшься – худое переймёшь. Ил. 1915, 113; Ан. 1988, 276.

С добрыми дружись, а лукавых берегись. Сн. 1848, 389; Раз. 1957, 112; Ан. 1988, 276.

Своё добро теряет, а чужого желает. ДП 2, 103.

Сделав добро, не кайся. Сн. 1848, 365; ДП 1, 103, 168; Д 2, 101; Ан. 1988, 281; Сок., 401; Твер. ТПП 1993, 33.

Сделав добро, не поминай. Сн. 1848, 365; ДП 1, 103, 168; Д 2, 101.
Сделав добро, не помни. Сн. 1848, 365; ДП 1, 103, 168; Д 2, 101. **Сделав добро, не попрекай.** Сн. 1848, 365; ДП 1, 103, 168; Д 2, 101.

Скуп не глуп: себе добра (добро) хочет. Сн. 1848, 500; ДП 1, 79; Д 1, 358; Мих. 2, 266; Тан. 1986, 138; Помор. Мерк. 1997, 49;

Счастливому везде добро. Ил. 1915, 354.

Там добро, где нас нет. Пск. (Оп., Остров.) СР 2, 233; СПП 2001, 129.

Твори добро – и тебе будет добро. Тан. 1986, 146.

Тем добро, что всем добро. Сим., 143.

То добро, что всем равно. Тан. 1986, 147.

Тому не бывать в добре, кто часто сидит в тюрьме. Сн. 1848, 399.

Убить бобра – не видать добра. Сим., 198; СлРЯ XI–XVII вв. 1, 253; Петр. галер. нач. XVIII в., 35; Д 1, 101; Пск. ПС, 327; СПП 2001, 125.

Учись доброму – худое на ум не пойдёт. Раз. 1957, 42. **Учись добру, так худое и на ум не пойдёт.** Спир. 1985, 108.

Учись доброму, а худое и само придёт. Д 4, 528; Тан. 1986, 154.

Худо тому, кто добра не делает никому. Тан. 1986, 159; Ан. 1988, 323; Сок., 83; Акмол. Асенова 2010, 19.

Чем добру пропадать, лучше пузо лопнет. Сок., 198.

* УКРАИНСКИЕ

В своїм добрі всяк хазяїн (*Кулж., 15; Укр. пр., 1963, 152*). (Украин. посл.1,1989,132)

Зарився в добрі, як свиня в багні (*Укр. пр., 1955, 13*). (Украин. посл.1,1989,132)

Знати своє добро і в калюжі (*ВНС, 9; Шииш.-Іл., 25; Ном., 183; Укр. пр., 1963, 151*). (Украин. посл.1,1989,132)

Кому те добро достанеться, що нема нічого. Прийде голий, забере в пазуху та й понесе (*Укр. пр., 1963, 26*). (Украин. посл.1,1989,132)

На чужому коні не наїдишся, чужим добром не нахвалишся (*Укр. пр., 1963, 18*). (Украин. посл.1,1989,132)

Не те добро, що припасеш, а те, що наживеш (*Укр. пр., 1963, 616*);
Не те добро, що принесеш, а те, що наживеш (*Шииш.-Іл., 53*). (Украин. посл.1,1989,132)

Тільки й того добра, що на мені (*Укр. пр., 1963, 18*). (Украин. посл.1,1989,132)

Чуже красне, своє найкрасніше (*Укр. пр., 1963, 332*); **Чуже красне, своє найкраще** (*Ільк., 108; Висл., 354*); **Чуже міле, своє наймиліше** (*Ном., 188; Укр. пр., 1963, 332*); **Чуже міле, своє наймиліше, чуже святое, своє пренайсвятіше** (*Ільк., 108; Висл., 354; Фр., III, 2, 328*). (Украин. посл. 3. 106)

Як піде добро в двір, то саме йде, а як піде з двору, то хочі ворота зчини, а не спиниш (*Сл. Черк., 27*). (Украин. посл.1,1989,133)

* БЕЛОРУССКИЕ

Благі абразіць, а добры разважыць ды яшчэ і парадзіць. Янк., М., 142. Грынблат 1976, 2, 255.

Бяду працерпіў, а дабра не сцерпіў. Ляцкий, 5. Грынблат 1976, 2, 429.

Дабро пераплетана жыве. Fed., 72. Грынблат 1976, 2, 430.

Для добрачага чалавека добра не шкода. А.Фядосік, 1959, Канатк. 8.1.44. Грынблат 1976, 2, 255.

Добра ёсьць, добра няма. М.Грынблат, 1976, Лаг. Грынблат 1976, 2, 430.

Добрая ніколі не замнога. *Fed.*, 78. Грынблат 1976, 2, 427.

Добрае далато, ды з дзіркай. *Рапан.*, 234. Грынблат 1976, 2, 430.

Добрае для добрых, а благое нам. *Рапан.*, 234. Грынблат 1976, 2, 429.

Добрае само сябе хваліць. *Fed.*, 78. Грынблат 1976, 2, 427.

Добраму ўшчыну не трэба. *Сержп.*, 55. Грынблат 1976, 2, 254.

Добрую траву чалавек сее, а ліхая чорт ведае адкуль бярэцца. *Янк.*, 216. Грынблат 1976, 2, 430.

Добры і богу трэба, а благога і чорт не бярэ. *Мін.-Мал.*, 1970, 160, Пух. Грынблат 1976, 2, 254.

Добры нікога кепска асуджаць не будзе. *Fed.*, 79. Грынблат 1976, 2, 254.

Добры чалавек і жывёлу шкадуе. *Дуб.*, 17. Грынблат 1976, 2, 254.

Добры чалавек і сабакі дражніць не будзе. *Fed.*, 62. Грынблат 1976, 2, 254.

Добрыя вочы дыму не баяцца. *Pietk.*, 332. Грынблат 1976, 2, 256.

За ліхое палажэнне і добраму зневажэнне. *Янк. М.*, 28. Грынблат 1976, 2, 256.

За ліхое награждаюць (плацяць). *Fed.*, 166. Грынблат 1976, 2, 430.

Зробіш ліхое і душа не на месцы. *Сержп.*, 185. Грынблат 1976, 2, 255.

I камень добро помніць. *A.Махнач*, 1952, Уздз. 13.10.15. Грынблат 1976, 2, 428.

Калі добра, то хоча яшчэ лепиш. *Fed.*, 78. Грынблат 1976, 2, 429.

Калі не было добра зрання, то і не будзе да вечара. *Fed.*, 72. Грынблат 1976, 2, 430.

Кепскае адразу відаць, а добрае ўбачыць трэба. *Янк.*, 228. Грынблат 1976, 2, 427.

Лішняя дабрата – дурата. *Нос.*, 73. Вар.: Дуб., 33; *Fed.*, 71, 341; *I.Суконкін*, 1960, Церах. 13.3.29. Грынблат 1976, 2, 256. **Іная дабрата хужы дураты.** *Нос.*, 56. Грынблат 1976, 2, 256.

Ліха далося ўвазнакі. *Fed., 164.* Грынблат 1976, 2, 430.

Ліхам свету не перадышаш. *Янк., 233.* Грынблат 1976, 2, 4310.

Ліхога забывай. *Fed., 165.* Грынблат 1976, 2, 430.

Ліхое далёка абходзіць. *Fed., 165.* Грынблат 1976, 2, 430.

Ліхое ніколі не ўтоіща. *Fed., 165.* Грынблат 1976, 2, 430. **Ліхое нігды не згіне.** *Fed., 165.* Грынблат 1976, 2, 430.

Ліхое прычэпку знайдзе. *Сержп., 56.* Грынблат 1976, 2, 430.

На зле далёка заедзеш, ды не вернешся. *В.Санько, 1969, Слуцк.* Грынблат 1976, 2, 4310.

На свеце больш зла, як дабра. *Pietk., 400.* Грынблат 1976, 2, 430.

Не дадзержыць ліха напроці дабра. *Fed., 165.* Грынблат 1976, 2, 428.

Не так скора стане добрае, як благое. *Dybow., 186.* Грынблат 1976, 2, 427.

Не так хутка прыждаць дабра, як ліха. *Fed., 165.* Грынблат 1976, 2, 430. **Не так скора станець добра, як блага.** *Tyszk., 415. Вар.: Шпил., 186.* Грынблат 1976, 2, 430.

Ні зла, ні дабра. *Добр., Смол., 47.* Грынблат 1976, 2, 429.

Сам добры – людзі добрыя. *В.Санько, 1969, Слуцк.* Грынблат 1976, 2, 254. **У добраага чалавека заўсёды многа добрых людзей.** *Цар., 247, Мінск.* Грынблат 1976, 2, 254.

Свайго сэрца ўкалупнуў бы добраму чалавеку, каб мог. *Fed., 274.* Грынблат 1976, 2, 255.

У чорта добрасці не знайдзеш. *Бяльк., 155, Краснап.* Грынблат 1976, 2, 4310.

Усё чалавеку трэба, аднаго ліха не трэба. *Янк., 263.* Грынблат 1976, 2, 4310.

Усяго зажывеш: і добраага і ліхога. *Fed., 351.* Грынблат 1976, 2, 429.

Усякага жывеш: і худа і харашо. *Нос., 18.* Грынблат 1976, 2, 429. **Любіў добрае, палюбі ж і злое.** *Шпил., 183; Dybow., 183.* Грынблат 1976, 2, 430.

Яшчэ гэткі не спаткаўся, каб усім ён спадабаўся. Дуб., Нар., 1.
Грынблат 1976, 2, 256.

Зло

***

Зло побеждай добром (рус.). Мих. 1, 343. ~ Сверх зла надо делать добро (рус.). Кубан. ППЗК 2000, 43. ~ ~ Добре злом погубляет (погубляют), а зло добром приучают (приручают) (рус.). Сим., 94; Сн. 1848, 95. Против зла делай добро, [и] против добра делай добро (рус.). Печор. (Усть-Цильм.) Ст. 2008, 594; Ст. 2008а 2, 224. Против зла твори добро – добро Господь тебе отдаст (рус.). Тан. 1986, 128. ~ ~ ~ **Лихе доброго не любить** (укр.). (Ільк., 50). (Украин. посл. З. 159). ~ ~ ~ **На благога чалавека хлебам кідай** (бел.). Tyszk., 421; Hoc., 82; Dybow., 184; Шпил., 184. Грынблат 1976, 2, 259. **Ён табе каменем, а ты яму хлебам** (бел.). Pietk., 361. Грынблат 1976, 2, 259. **Ён на цябе камянём, а ты на яго куском** (бел.). Г.Лесніковіч, 1965, Смарг. 13.10.1. Грынблат 1976, 2, 259. **Хто на мяне каменем, я на яго хлебам** (бел.). Fed., 135. Вар.: 143, 203. Грынблат 1976, 2, 259.

**

Беду и конём не объедешь (рус.). Спир. 1985, 49. ~ **Лиха конем не об'їхати** (укр.). (Ном., 40; Укр. пр., 1963, 32; Н. ск.. 1971, 47); **Лиха і конем не об'їдеш** (укр.). (ІМФЕ, 29-3, 138, 63). (Украин. посл. З. 157). ~ ~ ~ **Лиха доля і під землею надибає** (укр.). (ІМФЕ, 8-К2, 15, 26, Явори.). (Украин. посл. З. 157). **Лиха не шукай, воно само тебе найде** (укр.). (Ном., 40). **Лихе не забудеться** (укр.). (Укр. пр., 1963, 33). (Украин. посл. З. 159). **Лихе не пропаде** (укр.). (Прип., 183). (Украин. посл. З. 159). # (бел.).

Де лихо, втікай тихо (укр.). (Н. н., Вол.).— Біл.: Гр., 1, 453. (Украин. посл. З. 157). — **Дзе ліха, уцякай ціха** (бел.). Fed., 164. Грынблат 1976, 1, 453. ~ **Ад ліха ўцякай ціха** (бел.). Fed., 164. Грынблат 1976, 1, 453. # (рус.).

Зло злом и губится (рус.). Спир. 1985, 78. **Зло злым выгоняют** (рус.). Богд. 1741, 91; Тан. 1986, 62. – **Лихий лихом погибає** (укр.). (Закр., 176). (Украин. посл. З. 159). ~ **Злым злое изгоняют**. Тан. 1986, 62. # (бел.).

Зло к нам летит, а от нас ползёт (рус.). Паус нач. XVIII в., 41; Тан. 1986, 62. ~ ~ **Зло споро – не сживёшь скоро** (рус.). Ан. 1988, 107. **Злое споро, не умрёт скоро** (рус.). Тан. 1986, 62; Ан. 1988, 107. **Злой быстрей ходит** (рус.). Раз. 1957, 97. ~ ~ **Лихе швидко приходитъ, а поволі відходить** (укр.). (Ільк., 50; Ном., Висл., 288). (Украин. посл. З. 159). **Не так скоро лихо вилізе, як влізе** (укр.). (Укр. пр., 1955, 35; 1963, 33); **Не так швидко лихо вилізе, як влізе** (укр.). (ІМФЕ, 29-3, 124, ,41). (Украин. посл. З. 160). ~ ~ ~ **Лихо входить пудами, а выходитъ золотниками** (укр.). (Шиш.-Іл., ,11): *Ном.*, 40); **Лихо приходитъ пудами, а сходитъ золотниками** (укр.). (*Ном.*, 40; Укр. пр., 1955, 35). (Украин. посл. З. 159). **Лихо горлом влізло** (Укр. пр., 1963, 505). (Украин. посл. З. 159). # (бел.).

Зло тихо летать не может (рус.). Сн. 1848, 142; Мих. 2, 343. < Петр I в письме к Мазепе. 1708 г. (Ср. Деяния Петра I, 2.). Прим. М. И. Михельсона. ~ ~ **Лихо, та не мовчить** (укр.). (*Ном.*, 48; Укр. пр., 1963, 31); **Лихо не мовчить** (укр.). (*Н. ск.*, 1971, 75). (Украин. посл. З. 160). # (бел.).

Иди скоро – нагонишь горе; иди тихо – тебя нагонит лихо (рус.). ДП 1, 119; Ан. 1988, 117. – **Іди скоро — наженеш горе, іди тихо — тебе нажене лихо** (укр.). (ІМФЕ, 29-3, 128, 31).— Рос: *Даль*, 159. (Украин. посл. З. 157). # (бел.).

Из двух зол выбирай меньшее (рус.). Кург. 1777, 112; СлРЯ XVIII в. 8, 185; Сн. 1848, 152; ДП 1, 361; Мих. 1, 364; Соб. 1956, 30; Спир. 1985, 109; Тан. 1986, 64; Сок., 237. – **З двух лих выбирай менше** (укр.). (*Прип.*, 182). (Украин. посл. З. 157). ~ **Выбирай из двух зол лучшее** (рус.). Тан. 1986, 38. # (бел.).

Не буди лихо, когда оно спит (рус.). Сок., 240. – **Не буди лиха, доки воно спить** (укр.). (ІМФЕ, 14-3, 211, 234). (Украин. посл. З. 160). ~ **Не буди лихо, будет лежать тихо** (рус.). Сок., 240; **Не буди лихо, когда спит тихо (пока лихо спит)** (рус.). Раз. 1957, 137; **Не буди лихо пока оно тихо** (рус.). *Пск.*, Ленингр. Соловьева 2001, 49. ~ ~ **Най лихо спить, не треба його будити** (укр.). (*Фр.*, III, 2, 472); (Украин. посл. З. 160). **Нехай тес лихо сидить в лісі тихо** (укр.)! (Укр. пр., 1963, 31); **Нехай тес лихо буде тихо** (укр.)! (Ном., 96; Укр. пр., 1936, 137). ~ ~ ~ **Не ходи, де лихо** (укр.). (Ном., 40). (Украин. посл. З. 161). **Не шукай лиха, воно само тебе знайде** (укр.). (ІМФЕ, 29-3, 128, \51); **Не шукай лиха — само тебе знайде**

(укр.). (Чуб., 263; Укр. пр., 1963,,41; Н. ск., 1971, 47); ... **само на тебе найде** (укр.). (ІМФЕ, 29-3, 113, 160).— Див. біда. (Украин. посл. З. 161). # (бел.).

Хоть криво поеду, а к злому не заеду (рус.). Ан. 1988, 320. ~ ~ ~
Лепей абайці ліхога чалавека, як сустрэцца з ім (бел.). Л.Корсак, 1961,
Acin. 13.9.11. Грынблат 1976, 2, 262. # (укр.).

* РУССКИЕ

Всякое зло терпеньем одолеть можно. Сн. 1848, 46; Тан. 1986, 35.
Иное зло и терпеньем одолеть можно. Рыбн. 1961, 115; Ан. 1988, 120.

Зла за зло не воздавай. Богд. 1741, 91; Сн. 1848, 144; Тан. 1986, 62.

Зло – в дверь, любовь – в окно. Спир. 1985, 109. **Зло в хату – любовь из хаты.** Спир. 1985, 109.

Зло берёт, что сосед хорошо живёт. Спир. 1985, 108.

Зло заблаговременно отвращать надлежит. Лексикон 1731, 742;
Geyr 1981, 205.

Зло приобретённое зло и пропадает . Тан. 1986, 62.

Зло пропадает, а добро не умрёт. Ю.-рус. Рыбн. 1961, 115.

Зло с лукавым водились, да оба в яму ввалились. Сн. 1848, 142.

Злой с лукавым водились, да оба в яму свалились. Ан. 1988, 107.

Зло что лёд – до тепла живёт. Тан. 1986, 62.

Злого любить – себя губить. Тат. нач. XVIII в., 53; Д 1, 405.

Злой плачет от зависти, а добрый – от радости. Ан. 1988, 107.

Злому не вверяйся, добрых не чуждайся. Сн. 1848, 143.

Злый всегда мыслит злое. Сим., 104. **Зло всегда мыслит злое.** Сн. 1848, 142. **Зло на зло идёт.** Томск. Верш. 3, 24. < Зло вызывает ответное зло.

Кто делает зло, тот добра не встретит. Кубан. ППЗК 2000, 43. **Кто зло говорит (творит), сам от зла погибает.** Спир. 1985, 109. **Кто зло сделает, то и получит.** Паус нач. XVIII в., 41. **Кто злу потакает, сам зло творит.** Спир. 1985, 86.

Кто доброе творит, того зло не вредит. Сн. 1848, 187; Ан. 1988, 148.

Кто злым быть не хочет, тот со злыми не водится. Лексикон 1731, 668; Geyr 1981, 195. **Между злыми и сам зол будеши.** Лексикон 1731, 242; Geyr 1981, 112.

Кто злым попрекает, тот сам зло творит. Под., Зим. 1956, 65. **Кто старое зло помнит, тому глаз вон.** Алещенко 2008, 245. < Употреблено в сказке «Сказка о серебряном блюдечке и наливном яблочке». Афанасьев 1957, № 569.

Мы, кого обидим, того зла не помним. ДП 1, 34.

На зло и дурака хватит. Ан. 1988, 193.

На зло молящего Бог не слушает. Д 2, 341; Тан. 1986, 92.

Не было бы зла, да зависть нанесла. С.-рус. Рыбн. 1961, 160; Ан. 1988, 207; Сок., 218.

Не верь тому, кому зло учинил. Паус нач. XVIII в., 41; Тан. 1986, 98.

Не тот ушиб, кто ударил, а кто на зло наставил. С.-рус. Рыбн. 1961, 76.

Нет злее зла, чем злая жена. Спир. 1985, 108, 112.

Нет такого зла или худого (худаго) дела, которого не можно было прикрыти (прикрыть). Лексикон 1731, 34; Geyr 1981, 82.

Тому тяжело, кто помнит зло. Барс. 1770, 209; СлРЯ XVIII в. 8, 185; Раз. 1957, 98; Тан. 1986, 148; Ан. 1988, 302.

* УКРАИНСКИЕ

Без лиха в світі не буває (*Прип.*, 182). (Украин. посл. З. 157)

Бий лихом об землю, як швець мокрою халявою об лаву (//. п., Вол.);

Більш копи лиха не буде! (*Шии.-Іл.*, 9; *Ном.*, 101; *Чуб.*, 281; *Мал.*, 189; *Укр. пр.*, 1955, 274; *Н. ск.*, 1971, 73); **Більш копи лиха не буде, а рублем чорт його відбуде** (*Закр.*, 145); **Більш копи лиха не буде, бо як єсть копа, то вже всеніків біда** (*Мал.*, 188); **Більш не буде, як півкопи лиха** (*Н. н.*, *Черніг.*); **Більш як півкопи лиха не буде** (*Літ. газ.*, 1961, 8. XII); **Уже що буде, то буде, а більш копи лиха не буде** (*Скр.*, 108); **ε) Що буде, то буде...** (*Шии.-Іл.*, 56; *Н. ск.*, 1971, 99). (Украин. посл. З. 157)

Велике лихо примушує забувати мале (*Н. п.*, Вол.). (Украин. посл. З. 157)

Відходить лихо пішки, а приїздить верхи (*Укр. пр.*, 1955, 34; 1963, 33). (Украин. посл. З. 157)

Встань, лиxo, та й не ляж! (*Укр. пр.*, 1963, 32). (Украин. посл. З. 157)

Горбом, брате, лиха не вб'єш (*Укр. пр., 1955, 71*). (Украин. посл. З. 157)

Де лихо пристане, там і трава в'яне (*Шии.Іл., 20; Ном., 41; Укр. пр., 1936, 134; 1963, 33; Н. ск., 1971, 17*). (Украин. посл. З. 157)

Де люди, там і лихо; Де люди, там і лиxo з хворобою блудить (*Укр. пр., 1963, 30*). (Украин. посл. З. 157)

Дій швидко, то бридко, дій тихо — і так лиxo (*Прип., 102*). (Украин. посл. З. 157)

До лиха та ще лиxo (*Скр., 35*). (Украин. посл. З. 157)

Добре чуже лиxo міряти — зміряй своє! (*Ном., 47; Укр. п/1963, 34*). (Украин. посл. З. 157)

Єдно лиxo не докучить (*Ном., 223*). (Украин. посл. З. 157)

З тихеньких все лиxo буває (*Ном., 61*). (Украин. посл. З. 157)

Зверху гарно та тихо, а всередині ворушиться лиxo (*Вік живи, 25; Укр. пр., 1963, 367*). (Украин. посл. З. 157)

Знатимеш, коли лиxo матимеш (*Укр. пр., 1963, 33*). (Украин. посл. З. 157)

I два лиха добра не роблять (*Прип., 182*). (Украин. посл. З. 157)

I живеш гайдко, і їсти б бридко, як лиxo чіпає (*Укр. пр., 196, i.33*). (Украин. посл. З. 157)

I світ мине, а лиxo не згине (*ІМФЕ, 29-3, 132, 31*). (Украин. посл. З. 157)

Казало лиxo: не буть добру (*Шии.-Іл., 33; Укр. пр., 1963.161*).— Біл.: *Гр., I, 450*.

Коли б так за добро, як за лиxo (*Ном., 40*). (Украин. посл. З. 157)

Кому година тиха, шукає собі лиха (*Н. н., Київщ.*). (Украин. посл. З. 157)

Краще терпіти велике лиxo, як зробити мале (*Прип., 138*). (Украин. посл. З. 157)

Крутнувсь — та й лиха здобувсь (*Ном., 40; Укр. пр., 1963, 31*). (Украин. посл. З. 157)

Купив лиха за свої гроші (*ІМФЕ, 29-3, 124, 3i*). (Украин. посл. З. 157)

Ледве лиxo дозналося, де люди живуть (*Укр. пр., 1963, 31*). (Украин. посл. З. 157)

Лиха година, як у бідного здохне корова, а в багатого вмре дитина (*Укр. пр., 1963, 116*). (Украин. посл. З. 162)

Лихо да не мовчить (*Зін., 232*). (Украин. посл. З. 159)

Лихо до нас біжить бігом, а від нас навкарачки лізе (*Укр. пр., 11*) 55, 34; *Вік жисви, 20*; *Укр. пр., 1963, 33*). (Украин. посл. 3. 159)

Лихо збудеш — всю журбу забудеш (*Укр. пр., 1955, 71*). (Украин. посл. 3. 159)

Лихо і з правдою, лихо і з брехнею: за правду б'ють, за брехню віри не дають (*ІМФЕ, 8-К2, 15, 28*, Яворн.; *Укр. пр., 1963, 33*) (Украин. посл. 3. 159)

Лихо й під землею знайде (*ІМФЕ, 14-3, 382, 33*). (Украин. посл. 3. 159)

Лихо койть (*Ном., 58*). (Украин. посл. 3. 159)

Лихо на вірьовці водять (*Ном., 40*; *Укр. пр., 1963, 35*).

Лихо не вморить, так споторить (*Н. ск., 1971, 47*). (Украин. посл. 3. 159)

Лихо не вморить, так споторить (*Ном., 41*; *Укр. пр., 1963, 34*).

Лихо не спить, а за нами стежить (*Прип., 183*). (Украин. посл. 3. 159) **Лихо не по дереву ходить, тілько по людях** (*Зін., 232*; *Скр., 85*); **Лихо по людях ходить, не по лісі** (*Укр. пр., 1963, 30*; *Н. ск., 1971, 47*).— Див. *біда, нещастя*. (Украин. посл. 3. 159)

Лихо нікого не красить (*Укр. пр., 1955, 53*; *1963, 34*); **Лихо тільки рака красить** (*Н. н., Житом.*).— Див. *біда, горе*. (Украин. посл. 3. 159)

Лихо ніколи не згине (*Н. н., Житом.*).— Біл.: *Гр., 2, 430*. (Украин. посл. 3. 159)

Лихо печене; Лихо ж мені недопечене (*Укр. пр., 1963, 32*). (Украин. посл. 3. 159)

Лихо погнало (*Ном., 41*; *Укр. пр., 1963, 31*); **Лихо погнало — лихо спіткало** (*ІМФЕ, 29-3, 138, 64*). (Украин. посл. 3. 159)

Лихо приключки шукає (*Укр. пр., 1963, 31*). (Украин. посл. 3. 159)

Лихо сій, лихо і вродить (*Прип., 173*). (Украин. посл. 3. 159)

Лихо спіткало (*Ном., 41*; *Укр. пр., 1963, 32*). (Украин. посл. 3. 159)

Лихо та й годі! (*Укр. пр., 1963, 32*) (Украин. посл. 3. 159)

Лихо та ще з лихом (*Ном., 41*; *Укр. пр., 1963, 32*). (Украин. посл. 3. 160)

Лихо тобі, воле, коли тебе корова коле (*Закр., 176*).— Див. *Івіл.* (Украин. посл. 3. 160)

Лихо як наскочить, то й почне торочитъ (*Укр. пр., 1936 1311955, 35; 1963, 33*).

Лихо якосъ перетреться та й так минеться (*ІМФЕ, 14-3, 211141*).
(Украин. посл. 3. 160)

Лихого діла не вгадаєш (*Н. н., Львівщ.*).

Лихої години не проспить (*Фр., I, 2, 369*).

Лихом йому занудилось (*Укр. пр., 1963, 31*). (Украин. посл. 3. 159)

Лихом об землю вдарити (*Закр., 176; Сл. ід., 185*). (Украин. посл. 3.

157)

Лихом торгувати (*Ном., 41; Укр. пр., 1963, 30*).

Лихому всюди лихо (*Н. н., Вол.*).— Біл.: *Гр., I, 451*. (Украин. посл. 3. 159)

Люди — не раки, з лиха не почервоніють (*Укр. пр., 1963, 34*)

(Украин. посл. 3. 160)

Мине лихо, буде тихо (*Фр., II, 2, 349; Прип., 183*). (Украин. посл. 3.

160)

Міняв тихо — виміняв лихо (*ІМФЕ, 29-3, 124, 31*).— Дниміяти.

Мовчи з лихом! (*Ном., 48*); **Мовчи, лихо, аби тихо'** (*Ном., 96; Укр. пр., 1963, 31; Н. ск., 1971, 47*).— Біл.: *Гр., I, 453*. (Украин. посл. 3. 160)

На все достатній, а на лихо не жаден (*Укр. пр., 1963, 34*). (Украин. посл. 3. 160)

На всяку деревину птиця сідає, всяка людина своє лихо мас (*Укр. пр., 1963, 30*).

На гладкій дорозі лихо мі спіткало (*Фр., I, 2, 337*). (Украин. посл. 3. 160)

На других гомонять, а самі все лихо творять (*Укр. пр., 1961224*).

На лихо здатись (*Укр. пр., 1963, 31*). (Украин. посл. 3. 160)

На лихо майстра не шукай (*Укр. пр., 1963, 31*).

На твоє лихо зроблю! (*Укр. пр., 1963, 464*). (Украин. посл. 3. 160)

На те ѿ лихо, щоб з ним битись (*Укр. пр., 1955, 73; Н ск1971, 75*).

Наберуся три копи лиха, ще ѿ зверху (*Укр. пр., 1955, 3'i1963, 33*).
(Украин. посл. 3. 160)

Навчить лихо з салом коржі їсти (*ВНС. 14; Ном., 190, Укр. пр., 1955, 293*); ... **коржі з салом їсти** (*Шиш.Іл., 45; Н. ск., 1971. 46*); **Навчить лихо з маком коржі їсти** (*Укр. пр., 1955, 45*): **Навчить лихо коржі їсти** (*ІМФЕ, 1-5, 462, 71*).— Див. *біда, горе*. (Украин. посл. 3. 160)

Насунулось лиха на бісового батька (*Укр. пр., 1963, 33*).

Не лихо журить: чужа сторінка та невдала жінка (Укр. пр., 1963, 34).— Див. 2, жінка. (Украин. посл. З. 160)

Не поминай лихом, а добром як хочеш (Укр. пр., 1963, 700).

Не радуйся чужому лихові (Зін., 262; Ном., 47; Укр. пр 1955, 217; 1963, 34). (Украин. посл. З. 160)

Не стямишся, відкіль лиxo складеться (Укр. пр., 1963, 32). (Украин. посл. З. 160)

Нехай наше лихо скаче! (Ном., 245; Укр. пр., 1936, 137; 1963, 15). (Украин. посл. З. 161)

Несчастлива родина — як лиха година (Прип., 295). (Украин. посл. З. 162)

Од лиха тихо, а добра не чувати (Н. н., Ров.).— Біл.: Гр.; 1,451.

Од того лиха не маю, що свій розум маю (Ном., 119). (Украин. посл. З. 161)

Одна доля, одне лихо людей докупи зводять (Укр. пр., 1963, 157). (Украин. посл. З. 161)

Одне лихо не докучить (Укр. пр., 1963, 34). (Украин. посл. З. 161)

Одне лихо погане, а друге іще гірше (Прип., 231). (Украин. посл. З. 161)

От тобі, ковалихо, лиxo, що у кузні тихо (Укр. пр., 1963, 114). (Украин. посл. З. 161)

Пішов на лиxo (Укр. пр., 1963, 31); **Пішлось на лиxo** (Укр. пр., 1963, 32); **Пішло вже на лиxo та на погибель** (Укр. пр., 1963, 33). (Украин. посл. З. 161)

Побила лиха година, ота чужа нива та позичений серп (Укр. пр., 1963, 89).— Див. 1, нива. (Украин. посл. З. 162)

При добрій годині — брати й побратими, а при лихій годині — немає й родини (Укр. пр., 1963, 658).— Див. 2, родина. (Украин. посл. З. 162)

Свого лиха на чужі плечі не перекладеш (Н. н., Черк.). (Украин. посл. З. 161)

Своє лиxo забувай, а чужого не тримай (Прип., 183). (Украин. посл. З. 161)

Сиди вдома тихо, знайде тебе і там лиxo (ІМФЕ, 29-3, 152, 13);

Сиди тихенько, щоб тебе не знало лишенсько (Ком., 94);

Сиди тихо, нехай спить лиxo (Фр., Ш, 1, 89);

Сиди тихо, щоб не знало лиxo (Ном., 40);

Сиди тихо, щоби тя не знайшло лиxo (Фр., III, 1, 208);

Сиди, грибе, поки тебе лихо здибле (Укр. пр., 1963, 31).— Див. 1, гриб. (Украин. посл. З. 161)

Скажи — лихо та й мовчи (Ном., 48). (Украин. посл. З. 161)

Схотілося лиха (Укр. пр., 1963, 31). (Украин. посл. З. 161)

Так-то й одбуть, лиха не набравшись (Ном., 272). (Украин. посл. З. 161)

Ти хочеш на гору, а лихо за ногу (Укр. пр., 1936, 20; 1963, 33).

То не лихо, як одно, а два та три! (Укр. пр., 1963, 34). (Украин. посл. З. 161)

У лиха погратися (Укр. пр., 1963, 30). (Украин. посл. З. 161)

У світі пізнаєш, де лихо живе (ІМФЕ, 14-3, 211, 32); Узнаєш, по чім ківш лиха (Укр. пр., 1963, 33). (Украин. посл. З. 161)

Уже що буде, то буде, а більш копи лиха не буде (Укр. пр., 1963, 35).

Умій тільки одходить, а лихо то прийде (Укр. пр., 1963, 31).

Хай іде лихо на ліс, звідки його біс приніс (Прип., 183). (Украин. посл. З. 161)

Хоть лихо, аби тихо (*Фр.*, III, 2, 473; *Прип.*, 183). (Украин. посл. З. 162)

Хотя з поганими людьми живеш тихо, а прийде в гості лихії (ІМФЕ, 29-3, 123, 31). (Украин. посл. З. 162)

Хоч пнem по сові, хоч сову об пень, а все сові лихо (*Шиш.-Іл* 77).— Див. 1, *сова*. (Украин. посл. З. 162)

Хто лихом жартує, той його й скуштує (Ном., 40; *Прип.*, 183, Укр. пр., 1963, 30). (Украин. посл. З. 162)

Це лихо дочасне, не вічне (Укр. пр., 1963, 35). (Украин. посл. З. 162)

Чорт лихо не візьме (ІМФЕ, 1-6, 553, 65). (Украин. посл. З. 162)

Чуже лихо — людям сміх (ІМФЕ, 8-К2, 25, Яворн.)| **Чужому лихові не смійся** (*Шиш.-Іл.*, 83; Укр. пр., 1963, 34; Н. ск..1971, 47). (Украин. посл. З. 162)

Чуже лихо за ласощі, а своє за хрін (Ном., 4-7; *Прип.*, 183; Укр. пр., 1955, 273; 1963, 34; Н. ск., 1971, 47); **Чуже лихо за мед, а своє за горе** (ІМФЕ, 8-К2, 25, Яворн.). (Украин. посл. З. 162)

Швидко йди — ти доженеш лихо, іди тихо — тебе дожене лихо (*Шиш.-Іл.*, 83; Ном., 154; Укр. пр., 1963, 32).— Див. *біда*. (Украин. посл. З. 162)

Щоб лиха не знати, треба рано вставати (Укр. пр., 1955, 204).— Див. 1, *вставати*. (Украин. посл. З. 162)

Щоб лиха не знати, треба своїм плугом та на своїй ниві орати (Укр.пр., 1955, 73).— Див. 1, *орати*. (Украин. посл. З. 162)

Щоб лихом жартувати, не треба панувати (*Ном.*, 40; Укр.пр., 1963, 30).

Як засинаю, тоді тільки й лихо забуваю (Укр. пр., 1936, 23; 1955, 39).

Як лихо, то й болячка зверху (*Чуб.*, 271). (Украин. посл. З. 162)

Як лиxo, то ходи, Петриxo, а як p'ють та їдять, тоді на Петриxу не глядять (*Ном.*, 46). (Украин. посл. З. 162)

Як не бігай, як не скач, там де лиxo, там і плач (*Ком.*, 6). (Украин. посл. З. 162)

Як не жий, а лиха не минеш (*Прип.*, 183). (Украин. посл. З. 162)

Як пiшlo вже на лиxo, то дiйde до погиbeli тихo; Як приiде лиxo, почухаєшся, де й не свербить; Як припадe лиxo, то й дурню вiлонишся (Укр. пр., 1963, 33). (Украин. посл. З. 162)

Як приiде зла година, треба знать, почiм кiвш лиха (Укр. пр., 1963, 32). (Украин. посл. З. 162)

Як приiде лиxo, не всидиш тихo (Н. н., Вол.).— Бiл.: Гр., 1, 453; 492. (Украин. посл. З. 161)

Як хmара, лиxo на нас упалo (Укр. пр., 1963, 32). (Украин. посл. З. 162)

* БЕЛОРУССКИЕ

З ліхім чалавекам то і гадзіна векам. *Fed.*, 64. Грынблат 1976, 2, 262.

Аб сабацы – сабачы ўспамін. *Дуб.*, *Нар.*, 1. Грынблат 1976, 2, 258.

Ад ліхога не адкарастацца. *Сержп.*, 22. Грынблат 1976, 2, 262.

Ад ліхога полы падкашы ды ўцякай. *Fed.*, 163. Грынблат 1976, 2, 262.

Ад чорта крыж маеш, а ад ліхога чалавека нічога. *Fed.*, 66. Грынблат 1976, 2, 262. **Чорта храстом адజэніш, а ад ліхога чалавека не адкрысцішся, не адмолішся.** *Pietk.*, 354. Грынблат 1976, 2, 262. **Ад сабакі кіем аджанешся, ад чорта адхрысцішся, а ад яго не адчэпішся.** *Fed.*, 4. Грынблат 1976, 2, 263.

Адзiн другога не перавесіць. *Нос.*, 118. *Вар.*: *Fed.*, 228; *М.Мельнічэнка, 1950, Гом.* 13.3.29. Грынблат 1976, 2, 259. **Хоць на**

шальках узвесіць, то адзін другога не перавесіць. *Нос., 174.* Грынблат 1976, 2, 260. **Каб іх на адной галіне абодвых павешаў, то адзін другога не пераважыў бы.** *Fed., 225.* Грынблат 1976, 2, 260.

Благі чалавек што вугалле: або апячэ, або абмарае. *Янк., М., 45.* Грынблат 1976, 2, 258.

Благія вочы, благія рукі. *Tyszk., 414.* Грынблат 1976, 2, 261. **Благія вочы, благая рука.** *Шпил., 175; Нос., Слов., 26; Дуб., 7; Сержп., 137.* Грынблат 1976, 2, 261.

Благога як ні кармі – благое благім будзе. *Сержп., 31.* Грынблат 1976, 2, 260. **От так: зародзішся такей, і памрэш такей.** *М.Грынблат, 1964, Віц. 8.1.87.* Грынблат 1976, 2, 260. **Крывое дзерава трудна выпрастаць.** *Fed., 95.* Грынблат 1976, 2, 260. **Крывога дзерава не выпраміш.** *Нос., 69; Сержп., 29.* Грынблат 1976, 2, 260. **Крывое дзерава заўсягды крывым застанецца, колькі не прамі.** *Дуб., 29.* Грынблат 1976, 2, 260. **Чорна белым не стане.** *Fed., 66.* Грынблат 1976, 2, 260. **Чорнага кабяля не вымыеш дабяла.** *Нос., 183.* Грынблат 1976, 2, 260. **Чорнага сакала не вымыеш дабяла.** *1961, Брасл. 13.9.6.* Грынблат 1976, 2, 260. **Чорнага сабаля не вымыеце ні мыла, ні вада.** *М.Грынблат, 1964, Пол. 8.1.87.* Грынблат 1976, 2, 260.

Благой благаце дрэнна і на куце. *Мін.-Мал., 1970, 158,* Узձ. Грынблат 1976, 2, 262.

Благому Яську ні ў чесць, ні ў ласку. *А.Мірончык, 1953, Пліс. 13.10.40.* Грынблат 1976, 2, 258.

Верабей і той зло мае. *А.Русіновіч, 1954, Светл. 13.3.29.* Грынблат 1976, 2, 257. **І гарбаты злосць мае.** *Fed., 357.* Грынблат 1976, 2, 257. **Сярдзіт, да не дуж.** *Tyszk., 427.* Грынблат 1976, 2, 257.

Глядзіць прыгож, ды нягож. *Сержп., 80.* Грынблат 1976, 2, 261.

Да нашага берага ніц добрага (людскага) не прыплыве. *Fed., 31.* Грынблат 1976, 2, 259.

Добрага карчма не папсуе, ліхога касцёл не направіць. *Fed., 79.* Грынблат 1976, 2, 260.

Добры і слова паслушае, а ліхі і кія не. *Fed., 79.* Грынблат 1976, 2, 261. **Добраму кіў, а лядачаму кій.** *Радч., 246.* Грынблат 1976, 2, 261.

Добры сабака лепшы за ліхога чалавека. *Fed.*, 268. Грынблат 1976, 2, 262.

Добрыя людзі на камені і пад каменем, а ліхія каб і на добраў раллі не раслі. *Fed.*, 62. Грынблат 1976, 2, 260.

Жывець, мадзеець, а ліха дзеець. *Nos.*, 42. Грынблат 1976, 2, 261.

За шавеллю і добрага чалавека не відна. *Nos.*, 48. Грынблат 1976, 2, 258.

Заўсёды ліхому лепш на свеце, як доброму. *Fed.*, 164. Грынблат 1976, 2, 261.

К нашаму берагу нічога добрага не прыстанець. *Nos.*, 72. Грынблат 1976, 2, 259.

Кепскаму ўсюды кепска. *Fed.*, 143. Грынблат 1976, 2, 262.

Лепей з добрым згубіць, як з благім знайці. *Tyszk.*, 417; *Шпил.*, 183; *Dybowl.*, 183, *Bap.*: *Fed.*, 79. Грынблат 1976, 2, 262.

Ліхі добрага не любіць. *Fed.*, 164. Грынблат 1976, 2, 262.

Ліхі ліхога шукае. *Fed.*, 1964. Грынблат 1976, 2, 260. **Сабака сабаку знае.** *A.Русіновіч*, 1954, *Светл.* 13.3.29. Грынблат 1976, 2, 259.

Ліхі чалавек гаршэй воўка. *Сержп.*, 40. Грынблат 1976, 2, 261. **Злы чалавек злей ваўка.** *Сах.* Грынблат 1976, 2, 261.

Ліхі чалавек і за лучынку знайдзе прычынку. *Янк.*, *Дыял.*, III, 161, *Глуск.* Грынблат 1976, 2, 258.

Ліхога бі на адліў, то не зашкодзіць. *Сержп.*, 71. Грынблат 1976, 2, 260.

Ліхога вучыць не трэба. *Fed.*, 165. Грынблат 1976, 2, 262.

Ліхога нечага шкадаваць. *Fed.*, 164. Грынблат 1976, 2, 260.

Ліхога чалавека нічым не ўважыш. *Сержп.*, 125. Грынблат 1976, 2, 262.

Ліхой скулы не трэба дражніць. *Fed.*, 291. Грынблат 1976, 2, 262. **Трэба панаравіць ліхой скуле.** *Fed.*, 281. Грынблат 1976, 2, 262.

На ліхога чалавека і сабака брэша. *Fed.*, 63. Грынблат 1976, 2, 263.

На плахіх і дохні няма, а добрыя мруць. *A.Русіновіч, 1954, Светл.*
13.3.29. Грынблат 1976, 2, 261.

На свет лепш не радзіцца, ніж ліхім чалавекам быць. *Fed., 63.*
Грынблат 1976, 2, 263.

Не быўши добрым, зрабіўся ліхім (паганым). *Pietk., 401.*
Грынблат 1976, 2, 257.

Не варт таго, каб яго святая (сырая) зямля насіла. *Fed., 328.*
Грынблат 1976, 2, 258.

Не кладзі яму пальцы ў рот: у яго мядзвежы паварот, а воўчи
паглёд. *Ляцкий, 26.* Грынблат 1976, 2, 259.

Не так бойся чорта, як ліхога чалавека. *Pietk., 356.* Грынблат 1976,
2, 261.

Не той ліхі, хто крычыць, а той ліхі, хто маўчыць. *Сержсп., 137.*
Грынблат 1976, 2, 261.

Па цэламу свету ходзіць, усюды шкодзіць. *Ляцкий, 34.* Грынблат
1976, 2, 260. **1 ў царкву ходзіць, і людзям шкодзіць.** *Ляцкий, 13.*
Грынблат 1976, 2, 260.

Паганага чалавека не перадзелаеш. *M.Грынблат, 1974, Шкл.*
Грынблат 1976, 2, 258.

Сабаку б'ецы, а сабака сабакам. *Mien., 396.* Грынблат 1976, 2, 258.

Сам мужычок з кулачок, а зла, як у казла. *Г.Барташэвіч, 1963,*
Маладз. 8.1.82. Грынблат 1976, 2, 257. **Зла, як у казла, а сілы, як у**
камара. *M.Мельнічэнка, 1950, Гом.* 13.3.29. Грынблат 1976, 2, 257.

Сіла злога не аднога. *Fed., 6.* Грынблат 1976, 2, 263.

Сілаю злы не даступіцца. *Fed., 357.* Грынблат 1976, 2, 263.

Старасцю не стар, толькі ліхасцю прапаў. *Ром., Зап., III, 231.*
Грынблат 1976, 2, 261.

Тады толькі добры, як спіць. *Fed., 79.* Грынблат 1976, 2, 257.
Добры чалавек: як спіць з дубінай прайсці можна. *M.Мельнічэнка, 1950,*
Гом., 13. 3.29. Грынблат 1976, 2, 257. **Як спіць, то колам пройдзеш.**
Г.Яцэвіч, 1965, Маст. 13.10.5. Грынблат 1976, 2, 257.

У гадзюкі няма іншай навукі, як кусаць. *Ляцкий*, 47. Грынблат 1976, 2, 258.

У горкага (ліхога) бортніка горкі мёд. *Fed.*, 41. Грынблат 1976, 2, 258.

Усе бабры дабры, адна выдра ліхая (дурная). *Tyszk.*, 427; *Dybow.*, 90. *Vap.: Аним.*, 262; *Pietk.*, 394. Грынблат 1976, 2, 257. **Усе бабры дабры, адні выдры ліхі.** *Сяшк.*, 612, *Гродз.* Грынблат 1976, 2, 257. **Усе бабры дабры, адна выдра, ліха яе бяры.** *Nos.*, 17. Грынблат 1976, 2, 257. **Усе добрыя, добрыя, адна выдра ліхая.** *Сержп.*, 95. Грынблат 1976, 2, 257.

Усякі гад на свой лад. *Крэмнеў*. Грынблат 1976, 2, 258.

Хто сам у балота ўлез, то хоча кожнага ўцягнуць. *Fed.*, 21. Грынблат 1976, 2, 261.